

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 17 februari 1933 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlösnings av arrenderätten till Lindhovs kungsgård i Hallands län.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 3 februari 1933 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 89, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels godkänna ett i statsrådsprotokollet omförmäلت mellan domänstyrelsen, för Kungl. Maj:t och kronan, och generalmajoren friherre Axel von Faltzburgs arvingar träffat, den 7, 17, 20 och 22 december 1932 dagtecknat avtal rörande avvecklingen av den arvingarna enligt kammarkollegiets och statskontorets kontrakt den 12 november 1723 tillkommande perpetuella arrenderätten till Lindhovs kungsgård i Lindbergs socken av Hallands län; dels ock medgiva, att det belopp, som kronan enligt avtalet har att utbetala, må gäldas på sätt domänstyrelsen föreslagit i sitt utlåtande i ärendet den 30 december 1932.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas, i den mån därför ej nedan redogöres, till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

Hos rikets ständer och Kungl. Maj:t anhöll i början av 1720-talet generalmajoren och landshövdingen friherre Axel Faltzburg att bliva huggnad med perpetuellt arrende å den i Halland vid Varberg belägna kungsgården Lindhov, som förut varit anslagen till boställe åt överstelöjtnanten vid kavalleriindelningen, men sedermera utarrenderats till översten Gustaf Vilhelm von Fersen mot en årlig avgift av 100 tunnor spannmål. Genom brev den 8 oktober 1723 fann Kungl. Maj:t gott att, enär rikets ständer i anseende till Faltzburgs i 55 års tid gjorda »trogn och nyttige tjänster» samtyckt därtill, att nämnda kungsgård upplätes åt Faltzburg under perpetuellt arrende mot viss årlig spannmålsavgift, stadfästa och konfirmera samma arrende, varjämte kammarkollegium och statskontoret fingo sig anbefallt att för Faltzburg utfärda kontrakt om perpetuellt arrende av kungsgården. Bemälda ämbetsverk utfärdade den 12 november 1723 sådant kontrakt, enligt vilket kungsgården »med alla dess underlydande tillhörigheter i hus, åker, äng, mulbete, torp och fiskerier med Getterön och vad mera därunder lyder», vid laga tid år 1725, när arrendet med översten von Fersen vore tilländalupet, uppläts till Faltzburg, som hade att mot en årlig avgift av 100 tunnor spann-

mål, $\frac{2}{3}$ råg och $\frac{1}{3}$ korn, behålla och besitta egendomen, »så länge han, dess fru, barn och arvingar» kunde fullgöra kontraktet.

Sedan för anläggning av västkustbanan jord exproprierats från ifrågasvarande egendom samt ersättning för jordlösen ävensom för intrång och olägenhet inlevererats till statskontoret med ett kapitalbelopp av 16,287 kronor 81 öre, förordnade Kungl. Maj:t den 18 oktober 1889, bland annat, att nämnda kapital skulle omföras till depositionstitel och därefter av statskontoret enligt föreskrifterna i Kungl. Maj:ts brev den 31 augusti 1877 göras fruktbarande ävensom att ränta å dessa medel skulle utanordnas till vederbörande innehavare av kungsgården, vilken ränta skulle för tiden efter omförandet utgå med det belopp, som för varje år kunde erhållas för de utlånade medlen, samt efter det årsräkenskapen blivit avslutad tillhållas dem på rekvisition. För anläggning av Varberg—Borås järnväg har sedermera mark exproprierats från egendomen, och har ersättning för marken samt för försvårad brukning och övriga olägenheter erlagts med 6,600 kronor. Den 16 december 1892 har Kungl. Maj:t förordnat, att sistnämnda belopp skulle hos statskontoret uppdebiteras under depositionstitel samt med iakttagande av föreskrifterna i nyssberörda brev den 31 augusti 1877 göras fruktbarande, med rätt för vederbörande att, sedan årsräkenskapen blivit avslutad, hos statskontoret efter rekvisition utbekomma ränta till de belopp, som för varje år kunde erhållas för de utlånade medlen. I statskontoret inestå följaktligen av nu omförmäld anledning ett belopp av tillhopa 22,887 kronor 81 öre.

Av 1919 års riksdag medgavs, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 74, att till Varbergs stad finge för en köpeskillning av 114,000 kronor försäljas den till Lindhovs kungsgård hörande ön Getterön under villkor, bland andra, att Varbergs stad styrkte, att samtliga levande innehavare av den genom förenämnda kontrakt den 12 november 1723 friherre Axel Faltzburgs arvingar tillförsäkrade arrenderätt till Lindhovs kungsgård med Getterön förklarar sig avstå från nämnda arrenderätt i fråga om Getterön under de villkor och bestämmelser, som innefattades i de av åtskilliga av dessa arvingar den 19 februari och den 27 juni 1917 avgivna, i ärendet omförmälda förklaringar, samt att Varbergs stad förbunde sig att till vederbörande innehavare av torp å Getterön på angivna villkor försälja vissa egnahemslägenheter. Getterön försålde i överensstämmelse härmed. Genom beslut den 9 maj 1919 förordnade Kungl. Maj:t, att av den inflytande köpeskillningen ett belopp av 85,000 kronor skulle inlevereras till statskontoret för att särskilt förvaltas och med rätt för friherre Faltzburgs arvingar att njuta avkomsten härav.

Sedan tvist uppkommit mellan Kungl. Maj:t och kronan å ena sidan samt å andra sidan åtskilliga av friherre Faltzburgs arvingar rörande arvingarnas underhålls- och byggnadsskyldighet å Lindhovs kungsgård, därvid rättegången fullföljdes till högsta domstolen, utlät sig Kungl. Maj:t i

dom den 7 juni 1930, varigenom arvingarna ålades att inom angivna tider bota vissa brister å huvudgårdens och torpens byggnader samt utföra vissa nybyggnader å en del av torpen. Sedermera har den 23 och 24 oktober 1930 husesyn eller besiktning hållits å egendomen, därvid konstaterades, att av de brister, arvingarne enligt Kungl. Maj:ts dom ålåge att bota, återstode vissa brister samt att kronan tillhörig åbyggnad påsynats ytterligare brister. Sagda syn har godkänts av arvingarna.

Alltsedan 1916 hava underhandlingar ågt rum med innehavarna av den perpetuella arrenderätten till Lindhov i syfte att utröna, huruvida skåliga och för staten antagliga villkor kunde uppnås för förvärvande åt kronan av den rätt, varmed kungsgården på grund av det perpetuella arrendet innehades. De tidigare sålunda förda förhandlingarna hava ej lett till resultat. Sedan under 1927 fråga uppkommit om försäljning av torp från kungsgården, hava förnyade förhandlingar inlett rörande arrenderättens avlösning.

Förhandlingarna hava lett till ovan omförmålda avtal mellan domänstyrelsen, för Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt friherre Faltzburgs arvingar, å andra sidan. Enligt avtalet, som träffats under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, avstå arvingarna mot visst vederlag från och med den 14 mars 1933 för all framtid från den dem tillkommande perpetuella arrenderätten med vad därtill hörer jämte rätten till å egendomen uppförda byggnader och andra anläggningar. Avtalet är närmast avfattat med tanke på tilltänkt försäljning av egendomen till utomstående men bereder jämväl möjlighet för Kungl. Maj:t och kronan att själv övertaga egendomen den 14 mars 1933.

Rörande avtalets ekonomiska innebörd har domänstyrelsen meddelat följande uppgifter.

Enligt avtalet tillerkännas arvingarna	
$\frac{2}{3}$ av beräknad köpeskilling för Lindhov (267,800 kronor)	kronor 178,533: 34
$\frac{2}{3}$ av de i statskontoret inestående ersättningsmedel, 22,887 kronor 81 öre, för från egendomen exproprierad mark	» 15,258: 54
obligationer i statskontoret för Getteröförsäljningen	» 85,000: —
	kronor 278,791: 88.

Häriifrån avgå $\frac{1}{3}$ av det belopp å 31,337 kronor (20,300 + 8,602 + 2,435), för vilket arvingarna på grund av ofullgjord nybyggnads- och reparationsskyldighet enligt Kungl. Maj:ts dom och beslut vid syn å egendomen den 23 och 24 oktober 1930 hava att svara	» 10,445: 67
	kronor 268,346: 21.

Domänstyrelsen har, med överlämnande av handlingarna i ärendet till Kungl. Maj:t, i utlåtande den 30 december 1932 föreslagit, att kronan själv övertoge egendomen den 14 mars 1933, samt hemställt, att Kungl.

Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* godkänna förberörda avtal *dels* och förordna, att det belopp å 168,087 kronor 67 öre, som kronan, utöver vad statskontoret har att gälda, enligt avtalet åligger utbetala, skall bestridas med det belopp å 7,629 kronor 27 öre, som av förut berörda expropriationsmedel i statskontoret återstår efter utbetalningen av beloppet å 15,258 kronor 54 öre, och därutöver av statens domäners fond.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

»Från det allmänna synpunkt synes det mig synnerligen önskvärt, att det perpetuella arrendeförhållande, som råder beträffande Lindhovs kungsgård, måtte bli avvecklat. Härigenom skulle en fråga, som länge trängt till sin lösning, bli bragt ur världen. En avlösning av arrenderätten är av betydelse icke minst ur synpunkten, att kronan härigenom erhåller möjlighet att tillmötesgå de av vissa torpare under egendomen gjorda framställningarna om friköp av sina torp. Jämväl för egendomens framtida disposition i övrigt är det av vikt, att det ålderdomliga och ur jordsynpunkt olämpliga perpetuella arrendeförhållandet snarast avvecklas.

Ett tillfälle härtill erbjuder sig nu genom det avtal, som genom domänstyrelsens förhandlingar kommit till stånd med friherre Faltzburgs arvingar och vilket avtal såvitt framgår av handlingarna i ärendet numera helt biträts av samtliga arvingar. Lika med de hörda myndigheterna anser jag avtalet vara av beskaffenhet att böra från statens sida godtagas. De upppoffringar, staten har att enligt avtalet vidkännas, torde på sätt domänstyrelsen närmare angivit uppvägas av de ekonomiska och sociala fördelar, staten vinner genom erhållandet av fri dispositionsrätt till egendomen. Medan egendomens försäljningsvärde enligt preliminära köpeavtal, efter avdrag av kostnaderna för ofullgjord byggnadsskyldighet, utgör 236,463 kronor, skulle staten, förutom utlämnande till arvingarna av vad som på förut angivet sätt i statskontoret inestår, utgiva (168,087: 67—7,629: 27 =) 160,458 kronor 40 öre. Detta innebär, att staten efter arrenderättens avlösning och egendomens eventuella försäljning kan beräknas utgå ur transaktionen med ett behållet kapital av 76,004 kronor 60 öre. Kronans inkomster av egendomen hava under de senaste tio åren uppgått till icke fullt 2,000 kronor i medeltal per år.

För giltighet av avtalet erfordras riksdagens godkännande.

Lika med domänstyrelsen anser jag mig böra förordna, att staten själv övertager egendomen den 14 mars 1933, varefter frågan om egendomens framtida disposition bör, efter förnyad mera noggrann utredning, övervägas. Detta innebär, att jag icke är beredd att nu framlägga något förslag om försäljningar från egendomen.»

Utskottet har icke något att erinra mot det framlagda förslaget men vill framhålla lämpligheten av att staten själv övertager egendomen, särskilt med hänsyn till att vissa delar av densamma synas vara väl lämpa-

Utskottet.

de till tomtmark och staten på grund därav framdeles kan bliva i tillfälle att bereda sig ökad inkomst genom försäljningar av tomter. Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 17 februari 1933.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 4.